

(1922–1923), «Радянська освіта»/«Ротнблдунг» (1928–1937), мовою есперанто «Шлях освіти»/«Ла вою де клергіо» (1927–1932).

Засновниками видань виступали партійні органи, громадські спілки, міські та районні відділи освіти, округові інспектури народної освіти, губернські народні управи, товариство «Геть неписьменність» та його регіональні відділення. Слід зазначити, що велика кількість журналів виходила в цей час у регіонах. Поміж інших можна назвати такі міста, як Бердянськ, Полтава, Вінниця, Глухів, Горлівка, Дніпропетровськ, Миколаїв, Кам'янець тощо. Видавалися там переважно інформаційні бюлетені.

Характеризуючи цільове призначення часописів, виділимо такі групи видань із зазначенням окремих із них. Для науковців та викладачів вищих навчальних закладів випускалися: «Бюллетень Українського головного комітету професійно-технічного і спеціального наукового образования» (Х., 1921–1924), «Бюлетень Харківського наукового товариства» (Х., 1927–1928); для вчителів середніх шкіл – «Путь просвещения» (Х., 1922–1945), «Кузня освіти» (К., 1928–1929), «Радянська школа» (Луганськ, 1922–1930), «Соціалістичне виховання» (Х., 1922, зафіксовано один номер), «Голос школь» (Х., 1928, зафіксовано один номер). Цікаву групу видань склали часописи, призначені для учнівської та студентської молоді: «Самоосвіта» (Х., 1926–1933), «Самоук» (Х., 1929, зафіксовано один номер), «Студент революції» (Х., 1922–1933) тощо, серед пріоритетних тем яких були: функціонування піонерських та комсомольських організацій, особливості виховання молоді людини у тогочасному комуністичному суспільстві, пропагування його основних моральних цінностей. Із політикою ліквідації неписьменності та діяльності відповідного товариства пов'язаний вихід видань «Геть неписьменність» (Х., 1924–1927), «Інформаційний бюлетень Білоцерківського окремого правління Ленінського товариства "Геть неписьменність"» (Біла Церква, 1929, зафіксовано один номер).

Наступне десятиліття характеризується зменшенням кількості заснованих видань, що пояснюється закінченням процесу становлення нової освіти, формування системи освітніх закладів на всіх рівнях, а також політичною ситуацією у країні. У цей період виходило 36 видань, із них українською мовою – 32, російською – 3, одне – єврейською мовою («Наука і революція» / «Вісшафт ун революціє»; 1934–1936). Для 1930-х рр. характерним є процес централізації виходу журналів, а також поява періодики з вузькогалузевих питань, наприклад, «В помощь вожатому» (Х., 1938–1939), «Педагогічна і методична література» (К., 1938–1941), «На допомогу сурдопедагогам» (Х., 1936, зафіксовано один номер), «На допомогу тифлопедагогам» (Х., 1936, № 1–3) тощо. На сторінках педагогічних видань друкували статті відомі педагоги та громадські діячі.

Особливо вагомим був журнал «Путь просвещения» – орган Міністерства освіти УСРР (заснований у 1922 р. у Харкові, у 1923–1926 рр. виходив українською та російською мовами, з 1931 р. мав назву «Комуністична освіта», а з 1945 р. – «Радянська школа»). Це видання сприяло донесенню до широких мас ґрунтовної та всебічної інформації про концепції розвитку освіти.

Перший номер часопису розпочинався статтею заступника нарком освіти Я. Ряппо «Две системы просвещения: идеалистическая и материалистическая», де порівнювалися два філософські напрями розвитку освіти. Я. Ряппо редагував це видання до 1927 р. У згаданому журналі друкувалися також нарком освіти М. Скрипник, науковці Б. Манжос та О. Залужний.

У «Радянській освіті» (видання засноване у 1923 р. у Харкові, в 1931 р. було об'єднано з журналом «Політична освіта») і виходило під назвою «Педагогічна школа») виступали зі статтями видатні педагоги Н. Лубенець та В. Дюшен. На її сторінках публікувалися також статті з поточного громадсько-політичного життя.

Хоча Західна Україна в той час входила до складу інших держав, на її території здійснювався випуск часописів українською мовою, в тому числі педагогічних. Так, у Львові у період, що розглядається, виходили часопис «Світло» (1921–1922), журнал із теорії та практики дошкільного виховання «Українське дошкілля» (1938–1939), ілюстрований двотижневик «Рідна Школа» (1927, № 1–4, 5/6), «Українська Школа» (1925–1935), «Учитель» (1923–1924), присвячені організаційним питанням освітнього процесу. Видавало їх товариство «Учительська Громада», адже на Західній Україні засновниками друкованих органів частіше виступали громадські об'єднання. Завдання педагогічних часописів полягало у популяризації національної школи, традицій, налагодженні співпраці школи і родини, вони протистояли іноземному впливу на освітній процес, сприяли формуванню національної самосвідомості.

Короткий огляд періодичних педагогічних видань, що виходили у світ протягом 1920–1930-х рр., дозволяє зробити такі висновки: у 20-ті рр. друкування великої кількості видань було пов'язано з приходом нової влади та створенням нової системи освіти, політикою ліквідації неписьменності та українізації, що зумовлювало випуск журналів як українською мовою, так і мовами національних меншин. Ці часописи містили різнопланові статті і відзначалися широким тематичним охопленням. У 1930-х рр., у зв'язку з напрацюванням традицій у педагогічній науці взагалі та окремих її галузях, з'являється ряд вузькоспеціалізованих журналів. Згорання процесу українізації, а також посилення ідеологічного тиску зумовили скорочення кількості нових видань у це десятиріччя.

Список використаної літератури

1. Гриценко М. С. Нариси з історії школи в Українській РСР (1917–1965) / За ред. С. А. Литвинова. – К.: Рад. шк., 1966. – 259 с.
2. Животко А. Історія української преси. – К., 1999.
3. Зайченко І. В. Проблеми української національної школи в пресі другої половини XIX – початку XX ст. – Л., 2001. – 388 с.
4. Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921–1939 рр.). – К., 1999. – 336 с.
5. Періодичні видання УСРР. 1918–1950: Журнали: Бібліогр. довід. / М-во культури УСРР. Книжк. палата УСРР; Уклад.: М. І. Баргич, Д. Х. Мазус; Відп. ред. Г. О. Кравченко. – К.: Головвидав: Вид-во КП УСРР, 1956. – 464 с.
6. Українська педагогіка в персоналіях / За ред. О. В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 2. – 542 с.
7. ЦДАВО України. – Ф. 34, оп. 14, спр. 1225, арк. 136.

РІК УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ

УКРАЇНЬСЬКА КНИГА: ПОГЛЯД БІБЛІОТЕКАРІВ ВОЛИНИ

Є. Євтушок

Завершується 2007 рік, оголошений Президентом України Роком української книги. З метою визначення її ролі в суспільстві та впливу на формування національної свідомості в серпні-вересні 2007 року серед бібліотечних працівників Горохівського, Ківерцівського, Луцького районів та міста Луцька Волинської області було проведено соціологічне дослідження «Українська книга: сьогодення та перспективи». У ньому взяли участь 148 бібліотечних працівників. 31 із них має вищу освіту, 114 – середню спеціальну, 3 – середню. Вік опитаних – від 19 до 61 року, найбільше працівників – від 31 до 40 років (55 осіб). Стаж роботи – від 3 до 50 років (до 10 років – 40 осіб, від 11 до 20 років – 46, від 21 до 30 років – 35, від 31 до 50 років – 27).

Аналіз анкет засвідчив, що 50% бібліотечних працівників вважають українську книгу засобом виховання любові до рідної мови, 46% – чинником формування національної свідомості, 32% – одним із способів проведення вільного часу. Опитування показало, що тільки 23% бібліотекарів задоволені станом поповнення книжкових фондів своїх закладів. У той же час 81% респондентів вважає, що якість, повнота фондів поліпшилися, надходження нової української літератури стало більш оперативним. Цьому значною мірою сприяла реалізація державних програм: поповнення бібліотечних фондів на період до 2005 року, розвитку і функціонування української мови на 2004–2010 рр. (у 2006 р. надійшло – 24 360, протягом 9 місяців 2007 р. – 4233 прим. книг) та програми випуску друкованої продукції «Українська книга» (у I–III кв. 2007 р. одержано 7 168 прим.).

На запитання, чи достатньо у бібліотеці творів сучасних українських авторів 61% опитаних відповіли, що попит задовольняється не завжди. Серед

українських видань, в яких найчастіше доводилося відмовляти читачам, були названі як сучасні, так і класичні твори: А. Кашченко «Над Козацьким порогом», «Зруйноване гніздо», І. Багрянний «Тигролови», «Сад Гетсиманський», В. Барка «Жовтий князь», Я. Стельмах «Митькозавр із Юрківки», П. Куліш «Чорна рада», Л. Костенко «Маруся Чурай», О. Довженко «Зачарована Десна», І. Драч «Чорнобильська мадонна», В. Винниченко «Чорна Пантера і Білий Медвідь», «Федько халамидник», О. Кобилянська «Царівна», «Людина», О. Коломєць «Дикий Ангел», І. Неучий-Левицький «Микола Джеря», «Кайдашева сім'я», У. Самчук «Марія», «Волинь»; твори В. Стуса, Олени Пчілки, О. Теліги, О. Олеса, П. Глазкового, Остапа Вишні, Л. Глібова. Ці книги, на думку бібліотечних працівників, варто було б перевидати.

У Волинській області діє Програма економічної підтримки засобів масової інформації та книговидавничої справи, згідно з якою 50% тиражу книг, профінансованих з бюджету, безкоштовно передається в бібліотеки. Так, протягом 2006 року у бібліотеки області надійшло 24 702, а у I–III кв. 2007 року – 12 788 прим. видань. Це сприяє популяризації книг місцевих авторів, але кількість їх є недостатньою для поповнення фонду кожної сільської бібліотеки. Тому в анкеті бібліотекари зазначили, що попит читачів на твори місцевих авторів задовольняється не повністю.

Більшість опитаних (76 осіб) читають літературу українських авторів для самоосвіти, 72 – у зв'язку з професійною діяльністю, 51 – для відпочинку. Причиною недостатньої обізнаності з сучасним літературним процесом 59% учасників дослідження назвали незначне надходження до бібліотек книжкових новинок. Серед засобів популяризації літератури бібліотекари віддали перевагу виставкам (133 особи), переглядам (57), а також дням інформації, зустрічам з письменниками, презентаціям книг, літературним вікторинам, годинам цікавих повідомлень.

На думку бібліотекарів, стан українського книговидавництва в цілому покращився. Але через невеликі тиражі видань, їхню високу вартість, недо-

статне фінансування бібліотеки ще не повністю забезпечені українською книгою. Хоча кількісний і якісний склад бібліотечних фондів змінюється, читачам, особливо сільських книгозбірень, не вистачає літератури з економіки, філософії, права, історії, сільського господарства, підприємництва, інформатики, медицини, мистецтва, етики. Бібліотеки потребують комплектування підручниками для вищих навчальних закладів, довідковими виданнями, літературою за новою шкільною програмою.

Книга має бути мистецьким творінням, від її оформлення залежить сприйняття читачем твору. 91 респондент вважає, що книги для дітей мусять приваблювати якісними ілюстраціями, 81 – образністю, барвистістю мови, 64 – змістом. Книжкова продукція, як і будь-який товар, вимагає реклами

та формування відповідного інформаційного поля. Серед форм рекламування учасники дослідження називали рекламу української книги, розповсюдження прайсів видавництва, створення в місцевій пресі постійних рубрик про новинки літератури, проведення телевізійних оглядів нових видань, організацію форумів видавців, книжкових ярмарків, випуск буклетів, закладок з короткими анотаціями книг.

Формування інтелектуального потенціалу країни, світогляду громадянина, розвиток державної мови як складової процесу державотворення неможливі без сучасної української книжки. Вона є стратегічним продуктом, який впливає на свідомість людей, на формування української нації, її освітній і культурний розвиток.

ІНТЕРНЕТ-ЦЕНТР У БІБЛІОТЕЦІ ДЛЯ ДІТЕЙ

(Опрілюднено на семінарі «Доступність електронної інформації: стратегія і тактика організації центрів Інтернету в публічних бібліотеках України»¹

2001 році Львівська обласна бібліотека для дітей, разом з декількома бібліотеками для дітей України, стала партнером Державної (нині – Національної) бібліотеки України для дітей у реалізації гранту Міжнародного фонду «Відродження» «Центри дитячої Інтернет-журналістики». З того часу почалося входження книгозбірень у світовий інформаційний простір.

Але одного комп'ютера з виходом в Інтернет за дозвоном було замало, і тому ми постійно шукали шляхів для подальшого впровадження сучасних технологій. Оголошений Посольством США в Україні конкурс «Інтернет для читачів публічних бібліотек» (LEAP) став справжнім шансом для тих, хто працював над оновленням своїх бібліотек. Ми стали одними з переможців конкурсу LEAP-II. Відтоді бібліотека почала жити у двох світах – реальному і віртуальному.

19 грудня 2002 року, в день, коли Святий Миколай кладе під подушки дарунки слухняним дітям, юні львів'яни – користувачі бібліотеки – отримали надзвичайний дарунок – 6 новеньких комп'ютерів та Інтернет.

За роки, що минули, Інтернет-центр відвідали понад 27 тисяч дітей і дорослих, записалися до бібліотеки більш ніж 3,5 тис. нових користувачів.

Працівники бібліотеки опанували декілька рівнів навчання комп'ютерної грамотності. У 2002 році для них було організовано «Комп'ютерний лікнеп»: три рази на тиждень системний і черговий адміністратори центру навчали нас основ роботи в Мережі. 2003 року керівником Центру безперервної інформаційно-бібліотечної освіти В. Сканарь та тренером центру В. Чочь було проведено спеціальний дводенний семінар-тренінг «Ресурси та можливості Інтернету для забезпечення потреб читачів публічних бібліотек». У 2005 році відбувся поглиблений сертифікований тренінг «Інтернет для бібліотекарів», проведений тренерами ІАТР. Сертифікати отримали 22 працівники бібліотеки.

З перших днів існування Інтернет-центру ми почали вчити і своїх користувачів. Дошкільники та їхні батьки відвідували популярний цикл занять «Інтернет-школа для малюків та їх батьків», де їм розповіли про правила безпеки в Інтернеті, знайомили з кращими педагогічними сайтами, онлайновими розвиваючими іграми, батьківськими Інтернет-форумами.

Молодші школярі, учні 1-4 класів влітку навчалися у «Літній Інтернет-школі», «мандрували» по ігрових і розвиваючих сайтах для дітей, побували на віртуальних екскурсіях, вчилися писати електронні листи тощо.

Для працівників міських, районних, шкільних книгозбірень та обласних бібліотек – універсальної наукової, науково-педагогічної, обласної медичної – організовано цикл занять «Інтернет-уроки для бібліотекарів».

Також було надіслано індивідуальні запрошення відвідати Інтернет-центр кожному працівнику управління культури. Для управлінців створено Центр ділової інформації (ЦДІ). За час його існування вони отримали понад 100 повнотекстових довідок законодавчого та нормативного характеру, майже щодня для них готуються різноманітні фактографічні довідки.

Декілька років діє в бібліотеці програма інформаційно-тренінгової підтримки «Профі» для студентів училища культури і мистецтв. Ми пишаємось тим, що завдяки тісній співпраці з училищем кожен майбутній бібліотекар пройшов цикл занять «Профі в Інтернеті», закінчуючи училище, володіє навичками пошуку інформації у Мережі.

Традиційно значна увага у бібліотеці приділяється дітям із фізичними обмеженнями. А з появою Інтернету вони отримали можливість поєднатися з усім світом. Ми навчали глухих і слабочуючих дітей, які згодом взяли участь в Інтернет-форумі «Лідерство та управління змінами»,

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Л. Лугова

у віртуальному кампусі «Соціальний захист прав і інтересів нечуючих». Тепер багато хто з них став постійним відвідувачем Інтернет-центру. На прохання громадської організації «Вільне дихання» навчання пройшли і діти з бронхіальною астмою.

Цикл занять «Інтернет – уроки для вчителів» проводився для викладачів багатьох шкіл міста. А майбутні вчителі молодших класів – студенти педколеджу – пройшли навчання за навчально-освітніми програмами для студентів відділення іноземних мов «Do You speak Internet», «Sprechen sie Internet».

Було проведено заняття для членів львівського осередку української скаутської організації «Пласт», які потім провели «День Пласту в бібліотеці». У нас народилися спільні проекти і зав'язалися партнерські відносини.

І нарешті, навчалися обдаровані діти: студія журналістської майстерності Центру творчості дітей та юнацтва Галичини, юні поети літературної студії «Джерельце», яка діє при нашій бібліотеці. І це далеко не повний перелік тих, хто тепер впевнено сідає за комп'ютер і запускає Internet Explorer.

За період дії гранту навчання в Інтернет-центрі пройшли 600 користувачів (це групові курси і тренінги, не враховуючи ґрунтовних індивідуальних занять).

Зараз працівники бібліотеки активно працюють над двома новими проектами.

Перший – це дитячий клуб «Смайлик», який відвідують учні 1-2 класів. Завдання цього клубу – засобами Інтернету і медіа прищепити дітям інтерес до читання, вміння критично оцінювати прочитане, грамотно формулювати свої думки, володіти мистецтвом дискусії. Форми роботи клубу досить різноманітні: це перегляди фільмів і мультфільмів за літературними творами та їхнє обговорення, порівняння з книгами, за якими вони поставлені; конкурси малюнків і творчих робіт за прочитаними; віртуальні мандрівки на сайти письменників або відомих літературних героїв; знайомство з розвиваючими комп'ютерними іграми і гейм-турніри. Наші «смайлики» брали участь у «Тричаклунаському турнірі Гогордської школи», мандрували «По той бік дверей магічної шафи» і разом з героями опинялись у Нарнії, здійснили віртуальну мандрівку в Діснейланд і подивились славетні мультфільми Уолта Діснея та багато іншого. Усі ці мандрівки і перегляди проводяться в поєднанні з традиційними формами бібліотечної роботи: бібліографічними оглядами, вікторинами за книгами, літературними іграми. Це тільки перші кроки, але ми сподіваємось, що клуб буде рости разом зі своїми маленькими відвідувачами.

Друге починання бібліотеки – екопроект «Віртуальний океан», що реалізується спільно з обласним дитячим екологічним центром. У його рамках пройшли презентація центру, віртуальна фотовиставка «Навколо нас, поруч із нами...», навчальні тренінги для юних екологів.

Кожен бібліотечний Інтернет-центр відрізняється від комп'ютерних клубів тим, що його користувачі не кинуті напризволяще. Використовуючи сучасні технології, ми намагаємось органічно поєднати їх з традиційними формами бібліотечної роботи. Наприклад, вписалися в простір Інтернет-центру книжково-ілюстративні виставки з використанням оптичних дисків, дискет, роздручківок: «Мережа, яка об'єднала світ», «Ласкаво просимо до World Wide Web», «Перший раз в WWW клас», «31 сторінок улюблених книжок – на сторінки Інтернету».

Щодня проводяться індивідуальні бесіди циклу «Сам на сам з Інтернетом», цікаво проходять масові заходи. Так, відбулися круглі столи «Комп'ютер – друг чи ворог?» разом із соціальними партнерами – міліцією, молодіжними центрами. Дуже популярні серед юних відвідува-

¹ Подається у скороченому варіанті.